

Mihaela Diana COSTEA

ASPECTE DEMOGRAFICE PRIVIND NATALITATEA ÎN SATUL MĂGOAJA (1814–1914)

Rezumat

Aspecte demografice privind natalitatea în satul Măgoaja (1814–1914)

Societatea reprezintă cadrul care reglementează modul de desfășurare a vieții și, la fel ca și viața, se află într-o continuă transformare. Acest articol reflectă procesul de transformare a societății românești dintr-un sat transilvănean pe durata unui secol, în ceea ce privește aspecte legate de natalitate. Principale surse care stau la baza studiului sunt registrele parohiale de nașteri din perioada 1814–1914 și registrele de recensământ pentru anii 1880 și 1900. Pe baza analizelor demografice rezultate din consultarea registrelor parohiale ale vremii, am urmărit modificările comportamentale ale indivizilor, realizând o paralelă între cadrul legal și comportamentul real. Dacă cadrul legal proiectează ceea ce legislatorii așteptau de la individ, comportamentul real reflectă ceea ce individul dorea de la viață. Comportamentul real nu trebuie însă receptat ca o alterare a comunității sătești. El nu presupune o decădere morală, ci integrează lumea satului în evoluția întregii societăți, într-un climat mental specific unei epoci. La final putem afirma că evoluția comportamentală a indivizilor din satul studiat, raportată la problema natalității, se înscrie în tendințele comportamentale ale spațiului transilvănean din secolul al XIX-lea.

Cuvinte-cheie: demografie, societate, sat, familie, natalitate.

Резюме

Демографические аспекты рождаемости в селе Мэгоажа (1814–1914)

Общество является основой, которая регламентирует способ развития жизни, и также, как и жизнь, находится в постоянном процессе трансформации. В данной статье отражен процесс преобразования румынского общества одного из трансильванских сел на протяжении века, с точки зрения аспектов, связанных с рождаемостью. Основными источниками, являющимися основой исследования, выступают приходские книги о рождении 1814–1914 гг. и реестры переписи за 1880 и 1900 гг. На основе демографического анализа приходских книг автор отследил поведенческие изменения отдельных лиц, проводя параллель между законодательной базой и фактическим поведением. Если свод законов отражает то, чего законодатели ожидали от человека, фактическое поведение отражает то, чего человек хотел от жизни. Однако фактическое поведение не должно восприниматься

как изменение сельского сообщества. Это не подразумевает моральный распад, а включает сельский мир в эволюцию всего общества, в ментальную среду, специфичную для определенной эпохи. В заключение можно утверждать, что поведенческое развитие лиц в изучаемом селе вписывается в поведенческие тенденции трансильванской территории XIX в.

Ключевые слова: демография, общество, село, семья, рождаемость.

Summary

Demographic aspects regarding natality in Măgoaja village (1814–1914)

The society represents the framework regulating the way life unfolds and, just like life, it is in a continuous transformation. The present article reflects the transformation process of the Romanian society in a Transylvanian village along for a century, in what concerns aspects connected to natality. The main sources, which are at the basis of the study are the parish birth registers during 1814–1914 and the census registers for the years 1880 and 1900. On the basis of the demographical analysis, following the examination of the parish registers of those times, we have observed the behavioural modifications of the individuals, achieving a parallel between the legal framework and the actual behaviour. While the legal framework projects what the legislators expected from the individual, the real behaviour reflects what the individual expected from life. Actual behaviour should not, however, be perceived as a decaying of the rural community. It integrates the universe of the village within the evolution of the entire society, in a mental climate specific to a certain epoch. In the end we may state that the behavioural evolution of the individuals in the studied village, related to the problem of natality is inscribed within the behavioural trends of the Transylvanian space during the 19th century.

Key words: demography, society, village, family, natality.

Interpretarea istoriei pe baza analizei comportamentului uman oferă o reconstituire inedită a unui trecut care, de-a lungul anilor, a fost prezentat doar prin prisma evenimentelor istorice sau raportându-se la acestea. Introducând o nouă perspectivă, cea a demografiei istorice, *Școala de la Annales* propune prin metodele sale o abordare complementară a istoriei tradiționale.

Demografia istorică este o disciplină nouă, constituită propriu-zis la mijlocul deceniului al șaselea al secolului al XX-lea [3, p. 14]. Obiectul de studiu al acestei noi științe este omul și comportamentul uman raportat la intimitatea familiei, la momentele importante din viața individului, la interacțiunea dintre om și elementele și aspectele vieții.

Familia este considerată instituția fundamentală a societății omenești care îndeplinește funcțiuni multiple pe un fundal socio-afectiv. În general, din cauza informațiilor precare pentru secolul al XIX-lea, reconstituirea vieții familiei sau a momentelor marcante ale vieții individului, sub diverse aspecte se poate realiza într-o oarecare măsură prin statistici, ale căror informații se regăsesc în arhivele ecleziastice, registrele parohiale, registrele fiscale, recensăminte, fonduri școlare etc. Foarte multe dintre aceste informații au fost completate de preoți și dascăli, evidențiindu-se astfel colaborarea permanentă dintre biserică și autorități [15, p. 8]. Așadar, preotul și dascălul sunt cei care completează și transmit autorităților datele oficiale necesare pentru o bună colaborare. Tot ei sunt de asemenea și cei care preiau informația oficială și o aduc apoi la cunoștința locuitorilor din satele în care își desfășoară activitatea.

Metodele după care se realizează analiza acestor registre bisericești au fost folosite și puse la punct de istoricul arhivist Michel Fleury și de demograful Louis Henry. Inovația metodologică permitea restituiră în întregime a vieții biologice a familiei. Folosind informațiile oferite de registrele bisericești, cei doi au reconstituit familia pe baza fișelor referitoare la părinți și la copiii lor, clasificate după trei categorii: nașteri, căsătorii și decese [3, p. 15]. Pe bună dreptate, se poate afirma că registrele parohiale „rămân cea mai bună și aproape unica sursă de documentare pentru istorie celor umili” [4, p. 215].

Existența pentru întreaga perioadă studiată (1814–1914), în cadrul arhivelor naționale, a registrelor parohiale pentru satul Măgoaja, a stat la baza acestei cercetări. Urmând linia cercetărilor de gen, pe baza analizelor demografice rezultate din consultarea acestor registre, am urmărit modificările comportamentale ale indivizilor, realizând o paralelă între cadrul legal și comportamentul real în ceea ce privește natalitatea, căsătoriile, respectiv decesele. Perspectiva metodologică de cercetare permite utilizarea unor tehnici cantitative de culegere și analiză a diferitelor informații culese. În cadrul acestui studiu vor fi prezentate doar aspectele referitoare la problema natalității.

Satul transilvănean Măgoaja este cea mai nordică localitate a județului Cluj și face astăzi parte din comuna Chiuiești. Se află pe drumul județean 182, drum care face legătura între comuna Cășeu și ora-

șul Târgu-Lăpuș. Acest minunat sat este așezat la cumpăna apelor dintre județele Cluj și Maramureș, într-o zonă deluroasă, cu climă continental moderată, sol variat, cu faună și floră caracteristice. Ca tipologie, Măgoaja este un sat de vale aglomerat, tipic pentru comunitățile românești din Transilvania, iar ca dimensiune este un sat de mărime mijlocie [1, p. 95]. De-a lungul secolului al XIX-lea, Măgoaja a fost încadrată din punct de vedere administrativ-teritorial în comitatul Solnoc-Dăbâca.

Pentru a-mi putea îndeplini scopul, am ținut seama atât de cadrul general al Transilvaniei din acea perioadă, cât și de particularitățile locale ale satului cercetat. M-am bazat în primul rând pe seriile registrelor parohiale și pe recensămintele de populație care cuprind această perioadă, dar și pe lucrări de specialitate.

Pentru românii din Transilvania, registrele parohiale s-au introdus la jumătatea secolului al XVIII-lea în timpul domniei Mariei Tereza și au fost generalizate în toate parohiile din Transilvania prin patentă imperială din 20 februarie 1784, elaborată de Iosif al II-lea. Pentru a avea o imagine cât mai clară a situației populației din monarhie, statul pretindea ținerea cât mai riguroasă a acestor registre, urmărind în același timp diversificarea datelor înscrise în aceste registre parohiale [1, p. 68, 69]. Cu toate acestea, corectitudinea completării registrelor lasă de dorit, ele conținând date incomplete, ștersături, corecturi sau adăugiri.

Momentele importante din viața fiecărui individ erau consemnate de preoți la început sub forma unor simple liste de consemnări sau listări de nume, evoluând apoi spre forma registrelor matricole, care conțineau date variate asupra fenomenelor demografice legate de viața individului. Pe măsură ce statul își va diversifica interesele, va exercita o presiune constantă asupra modului de completare a acestor registre și a datelor care trebuiau trecute în ele [3, p. 68].

O primă analiză a populației s-a realizat prin compararea recensămintelor vremii. Astfel, recensământului din 1850 oferă următoarele informații: satul avea 199 case și 876 locuitori, din care 441 erau bărbați și 435 femei. Din punct de vedere religios, 832 ortodocși, 3 greco-catolici, 11 romano-catolici, 4 reformați, 26 izraeliți [10, p. 158, 159].

Recensământul din 1857 arată existența a 217 case cu 892 locuitori, din care 464 bărbați și 428 femei. Din punct de vedere religios, 859 erau ortodocși, 3 greco-catolici, 7 romano-catolici, 23 izraeliți, nici un armean [11, p. 78].

La 1880, recensământul menționează 222 case și 873 indivizi. În ceea ce privește religia: 854 erau ortodocși, 11 greco-catolici, 7 romano-catolici și un reformat [12, p. 142-143].

Conform recensământului de la 1900, satul cuprinde 237 case și are o populație de 1.027 indivizi, din care 550 bărbați și 477 femei. În ceea ce privește religia, predominantă rămâne religia ortodoxă (982 ortodocși), dar mai există și 12 greco-catolici, 7 romano-catolici, 4 reformați, un unitarian, 20 de izraeliți și o persoană de „altă religie” [13, p. 266, 267].

La recensământul din 1910 se înregistrează 245 case cu o populație de 1.009 locuitori, având următoarele religii: 986 ortodocși, 10 greco-catolici, 3 romano-catolici, 5 reformați și 5 izraeliți [14, p. 252, 253].

Comparând datele oferite de aceste recensăminte, se observă că pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea satul se dezvoltă, acest lucru reieșind atât din creșterea numărului de case cu aproape 50, cât și a populației cu aproape 300 de indivizi. În toate recensămintele, bărbații sunt numeric mai mulți ca și femeile, iar din punct de vedere religios predomină religia ortodoxă.

În ceea ce privește natalitatea, în satul Măgoaja există pentru perioada anilor 1814–1914 trei registre parohiale: primul cuprinde perioada 1814–1872, al doilea perioada 1872–1896, iar al treilea perioada 1897–1914.

Pentru a facilita structurarea informației voi arăta pentru început, păstrând terminologia vremii, care era *structura acestor rubrici*, menționând mai apoi modificările care apar în cadrul lor pe parcursul anilor.

În primul registru parohial, care cuprinde anii 1814–1872, la secțiunea botezați, există următoarea rubricatură [5]:

1. Număr curent
2. Anul Domnului
3. Luna
4. Zile
5. Din botez s-au dat pruncului nume
6. Numele și porecla părinților pruncului
7. Locul de unde sunt părinții pruncului
8. Numele și porecla nașului sau a nașii prin care s-au botezat
9. Numele și porecla preotului care au botezat
10. Au sfașul mir
11. Oltoit e făcut
12. Reflexii din care pricină nu s-au oltoit vărsatul. Dintra părinților sau doftorului.

Pentru perioada anilor 1872–1896 există un al doilea registru parohial, care are cu patru rubrici în plus față de registrul anterior, respectiv patru rubrici care solicită informații mai detaliate. Rubricile noi care apar sunt: *rubrica 5* – care specifică sexul copilului nou-născut și dacă există gemeni sau nu; *ru-*

brica 6 – care cere să se menționeze dacă copilul este născut din părinți căsătoriți sau dacă provine din afara căsătoriei; *rubrica 12* – care oferă detalii despre identificarea moașei care a participat la nașterea copilului și *rubrica 16* – în care se cere să se menționeze dacă copilul a trăit sau nu, sau până când a trăit. Posibil ca această rubrică să fie introdusă datorită cifrei ridicate a mortalității infantile. În ceea ce privește rubricaturile care solicită informații suplimentare, acestea se referă la: *rubrica 8* – care cere ca pe lângă numele și porecla părinților să fie menționată și religia și meseria acestora. Lucru asemănător este cerut și în *rubrica 11* – care identifică nașul sau nașa copilului. Aici, pe lângă numele și porecla care se cereau în registrul parohial anterior, se cer și date despre religie, stare și adresa părinților spirituali ai copilului. O altă rubrică care a suferit modificări față de registrul anterior este cea referitoare la identificarea locației părinților copilului. Astfel, *rubrica 7* – „*Locul de unde sunt părinții pruncului*” din registrul pentru perioada 1814–1872 este defalcată în noul registru în două rubrici distincte, care solicită următoarele mențiuni: „*Patria, jurisdicția, locul nașterii și a locuinței tatălui/mamei*”.

Așadar, rubricatura pentru cel de al doilea registru parohial arată astfel [6]:

1. Număr curent
2. Anul Domnului
3. Luna
4. Zile
5. Pruncu sau pruncă? De sunt gemenii sunt ambii prunci sau prunce, sau unul e prunc și alta e pruncă?
6. Născut din pat legiuit sau nelegiuit?
7. Numele din botez a pruncului sau pruncei
8. Numele, porecla, religia, meseria părinților
9. Patria, jurisdicția, locul nașterii și a locuinței tatălui
10. Patria, jurisdicția, locul nașterii și a locuinței mamei
11. Numele, porecla, religia, starea, locul locuinței nașului sau a nașei
12. Numele și porecla moașei și numărul casei unde locuiește dânsa
13. Miruit – da sau nu
14. Oltoit cu versatu? – seu sau nu
15. Numele și porecla preotului botezător
16. Dacă cumva pruncu sau prunca a murit, în ce zi, lună și an au murit?

Pentru perioada următoare – 1897–1914, registrul parohial [7] păstrează aceeași structură, cu deosebirea că mai apare la sfârșitul tabelului o rubrică intitulată tabelară, în care se înlocuiește cuvântul „*prenume*” cu cuvântul „*conume*”.

În ceea ce privește acuratețea completării rubricilor cerute în fiecare registru, menționez că există locuri în care informația lipsește, iar scrisul este aproape indescifrabil. Cu o frecvență crescută, am întâmpinat următoarele probleme: în primul registru (1814–1872) la rubrica „Numele și porecla părinților pruncului” apare de multe ori trecut doar numele tatălui sau numele tatălui cu prenumele mamei; în registrul al doilea (1872–1896) la rubrica „Numele, porecla, religia, meseria părinților” apare trecut doar numele tatălui și religia acestuia, cu completarea „și soția”; la rubrica „*Patria, jurisdicția, locul nașterii și a locuinței tatălui/ respectiv a mamei*”, este trecut doar numele satului „*Măgoaja*” sau „*acum e locuitor în Măgoaja*”, iar pentru rubrica „*Numele și porecla moașei și numărul casei unde locuiește dânsa*” de obicei este trecut doar numele moașei; pentru al treilea registru (1867–1914), evidența completărilor este ceva mai riguroasă, exceptând rubricile 9 și 10 „*Patria, jurisdicția, locul nașterii și a locuinței tatălui/mamei*”, unde sunt completate doar strada și numărul casei.

Prelucrarea cantitativă a datelor arată că de-a lungul celor 100 de ani, în satul Măgoaja au avut loc 2.555 nașteri [5; 6; 7], ceea ce determină o medie de 25,55 copii pe an. Natalitatea mare înregistrată pentru această perioadă este din păcate compensată de o mortalitate pe măsură. Cea mai mare natalitate s-a înregistrat în decada a noua a secolului al XIX-lea (395 nașteri, din care 216 băieți și 179 fete).

Un alt aspect urmărit l-a reprezentat repartiția nașterilor pe sexe. Din numărul total de nașteri, 1.410 au fost băieți (adică 55,19%) și 1.145 fete (ceea ce reprezintă 44,81%). Proporția mai mare a nașterilor masculine suplinește oarecum numărul preponderent mai mare de decese din rândurile bărbaților. Se tinde astfel spre ajungerea la un echilibru natural între cele două sexe, ca un mecanism de autoreglare internă guvernat de legi independente de voința oamenilor [1, p. 130].

Ca o particularitate, în fiecare decadă a intervalului studiat s-au întâlnit nașteri de gemeni sau chiar de tripleți. În perioada 1814–1820 s-a născut o pereche de gemeni [5, f. 4] și apare un copil cu două prenume. Din întreaga perioadă studiată, este singurul caz în care apare un copil cu două prenume, să fie oare tot o pereche de gemeni? Pentru perioada 1821–1830 apar trei perechi de gemeni [5, f. 13, 14, 16] și un caz în care la prenume este trecut „*Ioan sau Teodor*” [5, f. 11], caz singular în care apar două prenume despărțite prin cuvântul „sau”. În continuare, pentru decada a treia, există o singură pereche de gemeni [5, f. 27], iar în următorii zece ani se mai naște încă o pereche de gemeni [5, f. 49]. Între anii 1851–1860 [5, f. 52, 54, 56, 58, 61, 68] și 1861–1870 [5, f. 77-79, 89] s-au înregis-

trat șase perechi de gemeni pentru fiecare decadă. În perioada 1871–1880 s-au născut cinci perechi de gemeni, [5, f. 95; 6, f. 2, 4, 16, 17], între 1881–1890 s-au născut două perechi de gemeni și o pereche de tripleți [6, f. 25, 29, 33], iar între 1891–1900 s-au născut șase perechi de gemeni [6, f. 57, 59, 60, 65; 7, f. 6-8]. Pentru începutul secolului al XX-lea, până în anul 1914 au fost înregistrate cinci perechi de gemeni și o pereche de tripleți [7, f. 3, 11-13, 20-21].

În ceea ce privește variația nașterilor pe parcursul decadelor de timp, relevante sunt două scăderi, una pentru anii 1841–1850, cauzată probabil și de Revoluția Pașoptistă, și una între anii 1871–1880, probabil ca urmare a epidemiilor de holeră. În schimb, în perioada imediat următoare (1881–1890) numărul nașterilor prezintă o creștere vizibilă, parcă pentru a recupera pierderile cauzate de revoluție și de epidemie.

Un alt aspect analizat îl reprezintă sezonabilitatea nașterilor, care este influențată de mai mulți factori. Acești factori sunt legați, în primul rând, de normele impuse de biserică. Erau interzise relațiile sexuale în cele patru mari posturi din timpul anului: Postul Paștelui sau Postul Mare (40 zile în funcție de calendarul bisericesc), Postul Nașterii Domnului sau Postul Crăciunului (15 noiembrie – 25 decembrie), Postul Adormirii Maicii Domnului (1 august – 15 august), Postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Alte perioade în care relațiile sexuale erau interzise erau zilele de post din timpul săptămânii (adică miercuria și vineria) și zilele altor sărbători religioase. În afara acestor zile, biserica interzicea consumarea relațiilor sexuale și în zilele în care femeia era la menstruație, era însărcinată sau era în primele patruzeci de zile după naștere. Se ajunge astfel la mai bine de jumătate de an de impunere a abstenenței sexuale de către biserică. Realitatea comportamentelor însă dovedește că această asceză impusă implică doar grupuri de indivizi și nu întreaga colectivitate [9, p. 53].

În ceea ce privește raportul dintre luna de concepție și luna nașterii, prin prisma datelor analizate [5; 6; 7] situația se prezintă în felul următor: pentru luna ianuarie se înregistrează 208 copii (luna de concepție probabilă – luna aprilie), în februarie se înregistrează 191 copii (luna de concepție probabilă – luna mai), în martie se înregistrează 238 copii (luna de concepție probabilă – luna iunie), pentru aprilie se înregistrează 250 copii (luna de concepție probabilă – luna iulie), în mai se înregistrează 280 copii (luna de concepție probabilă – luna august), pentru luna iunie se înregistrează 237 copii (luna de concepție probabilă – luna septembrie), pentru iulie se înregistrează 202 copii (luna de concepție probabilă – luna octombrie), în august se înregistrează 208 copii (luna de concepție probabilă – luna noiembrie), pentru septembrie se

înregistrează 195 copii (luna de concepție probabilă – luna decembrie), pentru luna octombrie se înregistrează 204 copii (luna de concepție probabilă – luna ianuarie), pentru noiembrie se înregistrează 175 copii (luna de concepție probabilă – luna februarie) și pentru luna decembrie se înregistrează 186 copii (luna de concepție probabilă – luna martie).

Se poate observa că cei mai mulți nou-născuți au venit pe lume mai ales în lunile: martie, aprilie, mai și iunie, luni al căror corespondent de concepție sunt lunile: iunie, iulie, august și septembrie.

Dacă ținem seama de lunile posturilor de peste an, avem următoarea situație: știm că lunile aprilie – mai corespund Postului Paștelui, iar echivalentul celor două luni necesare pentru o sarcină ar duce la lunile ianuarie – februarie pentru naștere; pentru lunile noiembrie – decembrie din Postul Crăciunului, echivalentul lunilor pentru naștere ar fi lunile august – septembrie; luna august, respectiv septembrie pentru Postul Sfintei Marii au ca echivalent pentru naștere luna mai, respectiv luna iunie.

Cifrele arată că în general oamenii au ținut seama într-o oarecare măsură de cele două posturi mari: Postul Crăciunului și Postul Paștelui, dar departe de a respecta dogmele impuse de biserică.

Din analiza datelor mai reiese că luna cea mai prolifică a secolului studiat este luna mai, iar luna cu cei mai puțini copii născuți înregistrați este luna noiembrie.

Un alt indice al comportamentului moral îl reprezintă legitimitatea, respectiv ilegitimitatea nașterilor [5; 6; 7]. Prima mențiune referitoare la statutul ilegitim al copilului apare abia în decada a cincea a secolului al XIX-lea. Este, de altfel, singura naștere ilegitimă menționată în această decadă, numărul crescând în următorii ani.

Numeric, situația arăta astfel: între 1814–1840 au fost înregistrate 428 nașteri, nici una nelegitimă, între 1841–1850 au fost înregistrate 172 nașteri, din care o naștere ilegitimă (reprezentând 0,58% din totalul nașterilor), între 1851–1860 au fost înregistrate 302 nașteri, din care 3 ilegite (reprezentând 0,99% din totalul nașterilor), între 1861–1870 au fost înregistrate 281 nașteri, din care 6 ilegite (reprezentând 2,14% din totalul nașterilor), între 1871–1880 au fost înregistrate 273 nașteri, din care 6 ilegite (reprezentând 2,20% din totalul nașterilor), între 1881–1890 au fost înregistrate 395 nașteri, din care 22 ilegite (reprezentând 5,57% din totalul nașterilor), între 1891–1900 au fost înregistrate 289 nașteri, din care 29 ilegite (reprezentând 10,03% din totalul nașterilor), între 1901–1910 au fost înregistrate 309 nașteri, din care 35 ilegite (reprezentând 11,33% din totalul nașterilor), iar între 1911–1914 au

fost înregistrate 106 nașteri, din care 9 ilegite (reprezentând 8,49% din totalul nașterilor).

Se ridică următoarele întrebări: Care a fost situația reală a nașterilor ilegite până la 1840? Nu au existat (ceea ce e puțin probabil), nu au fost înregistrate, nu au fost declarate sau au fost înregistrate ca și nașteri legitime până la introducerea legilor care reglementau căsătoriile civile? Din păcate, până în acest moment nu am găsit informații care să poată să răspundă la aceste întrebări.

Pentru anii de după Revoluția Pașoptistă, media anuală a nașterilor ilegite în spațiul transilvănean a fost de 3,9%, destul de apropiată de cea a Ungariei de 3,4%. La mijlocul deceniului următor, situația ilegitimității cunoaște mutații semnificative, ajungând în Ardeal la 7% în 1865. Pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea, indicele de ilegitimitate al provinciei se încadra între 6–8%, cu diferențe semnificative între sat și oraș [2, p. 224, 225].

Comparând acești indici cu indicii de ilegitimitate din satul Măgoaja, vom observa că, în acest sat, rata nașterilor din afara căsătoriilor era cu mult mai redusă. Nu este o excepție, ci doar un caz care reliefează că într-un sat destul de „închis”, unde există câteva ramuri mari de familie, unde oamenii se cunosc foarte bine, legăturile dintre oameni funcționează mai strâns în ceea ce privește moralitatea, respectiv concubinajele și implicit produsul acestora – nașterile ilegite. Cu toate acestea, creșterea progresivă a numărului de copii rezultați în afara căsătoriei, mai ales între anii 1891–1900, respectiv între anii 1901–1910, ar putea fi pusă și pe seama legilor din 1894–1895 (art. XXXI din 1894 referitor la căsătoria civilă, art. XXXII din 1894 despre religionea pruncilor din căsătoriile mixte, art. XXXIII din 1894 despre registrele matriculare civile) [8], legi în urma cărora copiii rezultați din astfel de căsătorii (doar civile) sunt trecuți în registrele parohiale drept copii nelegitimi, căsătoria civilă fără a fi completată de căsătoria religioasă nefiind recunoscută de biserică. O altă cauză ar putea fi reprezentată de transformările mentale survenite începând cu mijlocul secolului al XIX-lea, după desființarea relațiilor feudale, avansul urbanizării, mutațiile economico-sociale consistente care au generat inevitabil și în mediul rural anumite schimbări de comportament demografic și moral [2, p. 224, 226].

Referitor la statutul mamelor care au născut copii nelegitimi, situația socială și economică a acestora a fost mai greu de reconstituit, deoarece în întreaga perioadă la aproape jumătate din mame nu este trecută nici o notație. Pentru cele la care există informații în registrele parohiale [5, 6, 7] se poate observa că cele mai multe sunt țărânci, majoritatea cazurilor fiind menționate în perioada care succede legile căsătoriei.

Așadar, pentru perioada 1814–1870, deși au fost menționate 11 nașteri de copii proveniți din afara căsătoriei, în ceea ce privește situația economică și statutul mamelor care au adus pe lume acești copii nu există nici o informație, ele fiind trecute în registrele parohiale doar cu numele, fără nici o altă precizare. Prima notație despre statutul unei mame care a născut un copil ilegitim apare în perioada 1871–1880, având mențiunea „lucrătoare la vie”. Pentru perioada 1881–1890 sunt 22 nașteri ilegite, iar la 17 mame nu există nici o mențiune, celelalte 5 mame fiind „econoame” (adică țărănci); pentru perioada 1891–1900 sunt 29 nașteri ilegite, pentru 18 mame nu există nici o mențiune, 5 mame sunt econoame și 6 sunt menționate drept „concubine”; între 1881–1890 numărul nașterilor ilegite se ridică la 35, dar pentru 8 mame nu există nici o mențiune, 24 sunt econoame, 1 este concubină și 2 sunt servitoare, iar pentru perioada finală la cele 9 nașteri ilegite nu există nici o mențiune despre starea mamelor. Din cele prezentate mai sus se poate observa că mamele care au născut copii nelegitimi aveau o situație economică și socială destul de precară, ele făcând parte din categorii sociale periferice.

Cel mai important lucru în cazul unei nașteri era botezul, primul act prin care nou-născutul era socializat, ocupându-și astfel locul într-un sistem de solidaritate și ierarhii sociale în cadrul comunității din care făcea parte. Botezul era cea mai importantă dintre tainele bisericești, fiind o consacrare a nașterii: prin botez devenea creștin. În condiții normale, el avea loc în prima duminică sau în prima sărbătoare de după naștere. Acesta era format de regulă, dintr-un patronim, un prenume și, câteodată, și de o poreclă. Patronimul (numele de familie) caracteriza spațiul de referință al grupului de rezistență și evoca liniile de consangvinitate. Prenumele era luat dintr-un stoc limitat de termeni, dar fluctuant, și avea în mai mare măsură un rol identic cu cel al patronimului. Nu exista o regulă unică de atribuire a prenumelor. Porecla nu era întotdeauna obligatorie și avea sens numai în relație cu întreaga comunitate.

În ceea ce privește stocul de prenume, acesta se reînnoiește odată cu persoanele nou-venite în sat. Se întâlnesc și situații în care părinții spirituali (nașii) intervin în atribuirea sa. Schimbările survenite în alegerea nașilor și intervenția părinților în alegerea prenumelui copilului vor aduce de asemenea noi modificări.

O analiză cantitativă a numelor de botez poate evidenția și aspecte legate de practica devoțională. Rezultatele la care am ajuns sunt interesante [5; 6; 7]. În primul rând, am concluzionat că paleta prenumelor folosite pentru fete era mai redusă decât cea a nume-

lor folosite pentru băieți. Principalele prenume pentru fete erau: Susana, Maria, Ana, Nastasia, Irina. Dintre cele mai rar folosite prenume enumerăm câteva: Luiza, Valeria, Iustina, Oana. Pentru băieți, cele mai des uzitate prenume erau: Gavrilă, Ioan, Petre, Vasile, George, Grigore, Ilie, iar cele mai rare erau Pompeus, Miron, Iuliu, Emil, Ambrosie, Adrian, Liviu.

În ceea ce privește prenumele de fete, deși Maria și Ana sunt nume de sfinte, prenumele cel mai folosit pentru fete era Susana. În cazul băieților, se constată folosirea mai accentuată a numelor de sfinți, prenumele Gavrilă sau Ioan fiind întâlnite într-o măsură mai mare, iar Petre, Vasile, Grigore, Ilie, Mihai, Nicolae, Simeon într-o măsură mai mică. Se poate observa, la fiecare grupă de zece ani, apariția unor prenume noi, atât pentru fete, cât și pentru băieți. Aceste prenume nu se păstrează pentru decadele următoare, ci se pierd, dispărând în câțiva ani.

Este evident faptul că prenumele cu care erau botezați copiii erau preponderent religioase. Acest fapt subliniază legătura dintre comunitate și biserică.

Așadar, procesul de modernizare a societății românești din Transilvania din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea se reflectă sub toate aspectele și în lumea satului transilvănean. Această transformare o întâlnim mai ales în modificările comportamentale ale indivizilor, oglindite în registrele parohiale.

Pentru întreaga perioadă de timp studiată, satul își păstrează identitatea și etnicitatea, românii (care erau și au rămas mereu predominanți) declarându-se la fiecare recensământ, în ciuda tuturor vicisitudinilor, vorbitori de limbă română.

În ceea ce privește natalitatea, numărul relativ mare al nașterilor (2.555 nașteri) a compensat mortalitatea infantilă care avea un indice destul de ridicat, fapt întâlnit de asemenea în întreaga Transilvanie.

Analiza în funcție de sexul copilului arată că proporția nou-născuților de sex masculin 55,19% (1.410 băieți) a fost mai mare decât a nou-născuților de sex feminin 44,81% (1.145 fete), compensând parcă numărul mai ridicat al persoanelor decedate de sex masculin și restabilind în mod firesc echilibrul natural.

O particularitate pentru acest sat o reprezintă apariția constantă a nașterilor de gemeni (în decadele cinci, șase, șapte și nouă născându-se în fiecare câte șase perechi de gemeni), dar și cele două nașteri excepționale de tripleți (în decada opt și zece).

Din punct de vedere al variației nașterilor se înregistrează scăderi la mijlocul secolului al XIX-lea în perioada Revoluției Pașoptiste și la începutul deceniului al optulea, datorită cel mai posibil epidemiei de holeră. Efectele epidemiei vor fi atenuate prin creșterea numărului de nașteri abia la sfârșitul dece-

niului al optulea și depășite definitiv de puternicul salt demografic din deceniul nouă.

Sezonalitatea nașterilor a fost influențată de normele impuse de biserică – interzicerea procreerii în perioada marilor posturi de peste an, a zilelor de Miercuri și Vineri, a perioadei de menstruație sau de sarcină, respectiv a celei de abținere 40 de zile după naștere. Procreerea destul de uniform repartizată pe toate lunile anului arată că asceza impusă de biserică era respectată doar de anumite grupuri de indivizi.

În ceea ce privește ilegitimitatea nașterilor, primele mențiuni apar abia în decada a patra. Dacă la mijlocul secolului al XIX-lea media nașterilor ilegiteime din Transilvania era de 3,9%, apropiată de cea a Ungariei de 3,4%, pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea, indicele de ilegitimitate va ajunge la 6–8% cu diferențe între sat și oraș. O explicație a acestui comportament ar putea fi atribuită transformărilor mentale și sociale prin care trece întreaga societate, dar și a introducerii legilor civile din 1894–1895. Cu toate acestea, rata nașterilor din afara căsătoriilor e cu mult mai redusă decât cea din Imperiul Austro-Ungar.

Un aspect aparte legat de nașterile ilegiteime l-a constituit urmărirea situației sociale și economice a mamelor. Din păcate, aceste informații au fost destul de reduse, fiind menționate doar în perioada care a succedat legile căsătoriei civile. Prin prelucrarea datelor obținute s-a observat că femeile care nașteau copii ilegiteime aveau o situație economică și socială precară, ele făcând parte din categorii sociale periferice.

Analiza numelui primit de copil în cadrul botuzului a constituit un alt aspect al cercetării. Atribuirea unor prenume preponderent religioase au subliniat încă o dată legătura dintre biserică și comunitate.

În concluzie, putem afirma că fenomenele demografice din satul Măgoaja se integrează în ansamblul societății rurale transilvănene din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea.

Referințe bibliografice

1. Bolovan I. Transilvania între Revoluția de la 1848 și Unirea din 1918. Contribuții demografice. Cluj-Napoca: Centru de Studii Transilvane, 2000. 267 p.
2. Bolovan I., Bolovan S. P. Ilegimitatea în Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea: contribuții statistico-demografice. In: Populația României: trecut, prezent, viitor. Cluj-Napoca, 2006, p. 223-231.
3. Bolovan S. P. Familia în satul românesc din Transilvania. A doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Cluj-Napoca: Centrul de Studii Transilvane, 1999. 390 p.
4. Chaunu P. Civilizația Europei clasice. Vol. I. București: Meridiane, 1989. 384 p.
5. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Cluj-Napoca. Registrul parohial de stare civilă (perioada 1814–1871), inv. 149, 158 f.
6. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Cluj-Napoca. Registrul parohial de stare civilă (perioada 1872–1896), inv. 149/1, 173 f.
7. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Cluj-Napoca. Registrul parohial de stare civilă (perioada 1896–1940), inv. 149/2, 177 f.
8. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mureș. Fond Protopopiatul ortodox Reghin, Dos. 47/1895 (Instrucțiune cu privire la procedura, ce vor avea urma organelor, respectiv preoții și poporul drept credincios al bisericii gr. or. române din provincia noastră metropolitană față de reformele nouă politice-bisericesci), f. 141-143.
9. Munteanu A. F. Motivații ale căsătoriei în mediul rural transilvănean din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. In: Familie și societate. Studii de istoria Transilvaniei. Cluj-Napoca, 1999, p. 53-55.
10. Rotariu T. (coord.) Recensământul din 1850, Transilvania. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2004. 560 p.
11. Rotariu T. (coord.) Recensământul din 1857, Transilvania. București: Staff, 1996. 281 p.
12. Rotariu T. (coord.) Recensământul din 1880, Transilvania. București: Staff, 1997. 459 p.
13. Rotariu T. (coord.) Recensământul din 1900, Transilvania. București: Staff, 1999. 712 p.
14. Rotariu T. (coord.) Recensământul din 1910, Transilvania. București: Staff, 1999. 711 p.
15. Suci D. (coord.). Crâmpeie din istoria Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania – Eparhia Sibiului către Protopopiatul Solnoc II – Corespondență (1 octombrie 1845 – 20 decembrie 1874). Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2006. 495 p.

Costea Mihaela Diana (Cluj, România). Doctor în istorie, cercetător independent.

Костя Михаела Диана (Клуж, Румыния). Доктор истории, независимый исследователь.

Costea Mihaela Diana (Cluj, Romania). PhD in History, independent researcher.

E-mail: costeamihaela13@yahoo.com